

KRAHVINNA MARIZA

Imre Kálmán asetamas lilli Franz Lehári hauale

ESTONIA TEATER

Imre Kálmán

KRAHVINNA MARIZA

Operett 2 osas

Julius Brammeri ja Alfred Grünwaldi libreto
Tõlkinud Neeme Kuningas

Esiendus
17. märtsil 1990

Lavastaja - LÁSZLÓ HEGEDÜS
(Budapesti Operetiteater)

Dirigent - JÜRI ALPERTEN
TARMO LEINATAMM

Kunstnik - ELDOR RENTER

Ballettmeister - KÁROLY RICHTER
(Budapesti Operetiteater)

Kontsertmeistrid - ÜLLA MILLISTFER
JAANUS JUUL

Koormeister - ANNE DORBEK

Lavastaja assistent - TIIT TRALLA

Lavastaja abi - KATRIN KUMPAN

Repetiitorid - BERTA KRUMM
JURI MIHHEJEV

Dekoratsioonid maalinud - UNO KÄRBIS

Etenduse juht - VÄINO AREN

Osades:

Krahvinna Mariza
HELGI SALLO
ANNIKA TÕNURI

Krahv Tasziló Endrödy-Wittenberg
IVO KUUSK
ANTS KOLLO
MATI KÕRTS

Parun Koloman Zsupán, Varasdini mõisaomanik
ARVO LAID
HANS MILBERG
TÖNU KILGAS

Lisa, Tasziló õde
SIRJE PUURA
KATRIN KARISMA

Vürst Moritz Dragomir Populescu
TIIT TRALLA
VOLDEMAR KUSLAP

Vürstinna Božena Cudenstein Chlumetzist
LIIDIA PANOVA
MAARJA HAAMER

Peníček, tema kammerteener
ROSTISLAV GURJEV
PEETER OJA

Manya, noor mustlanna
MARIKA EENSALU
ÜLLE TUNDLA

Budapestis "Preili Susi" (*Szuszi kisasszony*) ja "Väljarändaja" (*Auswanderer*). Nende teoste edu oli n-ö kohaliku tähtsusega. 1915. aastal lavale tulnud "Tsaardasi kuninganna" (*Die Csárdásfürstin*) aga on kujunenud ilmselt maailma kõigi aegade üheks mängitaavamaks operetiks, saades endale Venemaal pealkirjaks "Silva". Sellele järgnesid "Karnevalihaldjas" (*Die Faschingsfee*, 1917), "Hollandlanna" (*Das Hollandweibchen*, 1920), "Bajadeer" (*Die Bajadere*, 1921), "Krahvinna Mariza" (*Gräfin Mariza*, 1924), "Tsirkusprintsess" (*Die Zirkusprinzessin*, 1926), "Chicago hertsoginna" (*Die Herzogin von Chicago*, 1928), "Montmartre'i kannike" (*Das Veilchen von Montmartre*, 1930), "Kuradiratsur" (*Der Teufelsreiter*, 1932), "Keisrinna Josephine" (*Kaiserin Josephine*, 1936), mille esmalavastused toimusid Viinis. 1927. aastal valmis koostöös helilooja Herbert Stothartiga Wilmingtoni (USA) teatri jaoks "Kuldne koidik" (*Golden Down*) ja 1931. aastal filmoperett "Ronny" Berliini Ufa-stuudiole.

1929. aastal abiellus Imre Kálmán vene emigrandi tütre statist Vera Makinskajaga. Sellest abielust sündis kolm last: poeg Charles (Karl Emmerich) ja tütred Elisabeth Vera ning Yvonne Sylva Mariza. 1929. a. sündinud pojast sai helilooja ja tema operett "Me reisime läbi maailma", mille libreto pärines tema õelt Elisabethilt, esietendus 1955. a. Wiesbadenis; järgnesid "Randevuu eluga" (1969) Würzburgis ja "Antonia" (1970) Viinis.

1930. aastate lõpul sündis poliitiline olukord Kálmáni emigreeruma algul

Zürichisse, siis Pariisi ja 1940. a. New Yorki. 1945. a. esietendus USA-s tema operett "Marinka", mis eelnenutega võrdset edu pole saavutanud, samuti nagu pärast helilooja surma esietendunud "Arizona Lady". 1949. aastal saabus Kálmán taas Viini, valis aga 1951. a. oma elukohaks Pariisi, kus ta 1953. a. suri.

Mälestustahvel majal Siófokis meenutab heliloojat, kes olla rääkinud oma muusikast tagasihoidlikult: "Ma tean, et pool lehekülge Liszti partituuri kaalub üles kõik minu kirjutatud ja veel kirjutamata operetid."

Libretistid ALFRED GRÜNWALD ja JULIUS BRAMMER töötasid enamasti koos. Nad on kirjutanud mitme Leo Falli, Edmund Eysleri ja Oscar Strausi opereti libreto. Imre Kálmáni operettidest on nende libretole valminud peale "Krahvinna Mariza" veel "Bajadeer", "Tsirkus-printsess", "Chicago hertsoginna" ja "Montmartre'i kannike".

"Krahvinna Mariza" saamislugu

Juba 1918. aastal töid libretistid Brammer ja Grünwald Kálmánile "Krahvinna Mariza" teksti, kuid Austria-Ungari riigi kokkuvarisemise oludes oli Kálmánil muid tegemisi kui muusika loomine. Tema vanemad olid Budapestis suurde puudusse jäänud ning hädavaevu õnnestus Kálmánil nad Viini tuua. Vahepeal lõpetas ta opereti "Hollandlanna" ning võttis alles seejärel ette "Mariza". Tekst aga ei meeldinud heliloojale ja vahepeal sündis hoopis "Bajadeer". Veelkord töötati libreto ümber ja alles 1923.a. asus Kálmán sellele muusikat looma. "Krahvinna Mariza" esietendusel *Theater an der Wien*'is oli tormiline menu. Teatri direktor, Kálmáni sõber Hubert Marischka oli nii hea lavastaja kui ka leidlik osatäitjate valikul. "Krahvinna Marizat" mängiti Viinis terve aasta vältel ca 900 korda, muidugi mitte ainult *Theater an der Wien*'is.

"Krahvinna Mariza" Estonia Teatri laval

1925

Lavastaja Alfred Sällik, muusikajuht Raimund Kull, dekoraator Aleksander Tuurand, nimiosas Helmi Einer.

1935

Lavastaja Agu Lüüdik, muusikajuht Verner Nerep, dekoratsioonid Aleksander Tuurand, kostüümid Natalie Mei, nimiosas Milvi Laid ja Els Vaarman, Tazsiló Alfred Sällik ja Konstantin Savi.

1959

Lavastaja Valter Luts, muusikajuht Vallo Järvi, kunstnik Mari-Liis Küla, nimiosas Meta Kodanipork ja Gerda Murre, Tazsiló Georg Ots ja Kalju Karask.

Lavastaja László Hegedüs astus 1952.a. Budapesti Teatri- ja Kunstiakadeemiasse filmirežissööri erialale, kuid seoses 1956.a. sündmustega oli sunnitud pealinnast lahkuma, töötades Debrecenis ja Szegedis. 1960.a. õnnestus tal lõpetada akadeemia teatrilavastaja diplomiga. Sellest ajast alates on ta olnud seotud põhiliselt muusikateatriga. 1975. aastast töötab L. Hegedüs Budapesti operetiteatris, kus ta on lavastanud selliseid operette nagu Lehári "Lõbus lesk" ja "Naeratuste maa", Kálmáni "Silva", "Chicago hertsoginna", Kanderi "Kabaree" jt. 1983.a. lavastas ta operetiteatris "Krahvinna Mariza", mida ta on enne Estonia Teatrit lavastanud Jugoslaavias ja Bulgaarias.

László Hegedüs:

"Võib-olla on ülearune öelda, et operett on saanud taas populaarseks ja armastatud žanriks, Arvan, et see pole mitte kapriisne moeküsimus, vaid eelkõige inimeste vaimne vajadus, mille juured on meie tormiliselt tehniseeruva ajaga kaasnevas kurikuulsas võõrandumises.

Inimene kannab endas sünnist surmani igatsust muinasjutu järgi. Hea ja kurja lihtne vastandamine, igatsus muredeta maailma, ilu ja illusioonide järele - see kõik sisaldub muinasjutus. Ja operett, see pole midagi muud kui muinasjutt oma lihtsa süžee, muusika, tantsude ja huumoriga. Selles pole midagi imelikku, kui inimene ka täiskasvanuna ihkab manada esile muinasjutumaailma, olles tüdinanud hallist

argipäevast. On inimesi, kes meelsasti otsiksid vaheldust ja hõlpu sellest maailmast, kuid häbenevad, vahest mitte niivõrd iseenda kuivõrd oma keskkonna pärast. Seetõttu hoiduvad nad pigem operetist eemale ja laidavad ka teistel selle huvi maha. Kõik see on muidugi isiklik asi. Ent neid, keda operett võlub, ei maksa halvustada.

Mulle on öeldud, et siin põhja pool on inimesed kinnisemad, suietumad. Küllap see ongi nii. Loodan aga väga, et sinne publik naudib Kálmáni suurepärase muusikat ja saab avaldada tunnustust oma lemmiknäitlejatele. Mina igatahes viin Tallinnast kaasa järjekordse kinnituse oma usule opereti võlujõusse."

Koreograaf KAROLY RICHTER on sündinud 1948. aastal, õppinud Budapestis balletti, töötanud balletisolistina, 1967. aastast ka koreograafina Budapesti Operetiteatris. On esinenud Kreekas, Itaalias, Saksamaal, N. Liidus, Jugoslaavias, Austrias, Iisrealis, Hollandis, Rootsis. Tallinnas töötas esmakordselt.

Lavastusala juhataja Jaan Mikkel
 Dekoratsiooniala juhataja Külli Root
 Kostüümide teostust juhendanud Liis Soode
 Jumestusala juhataja Anne Kastehein
 Rekvisiidiala juhataja Karin Lindma
 Valgustusala juhataja Paavo Puškin
 Heliala juhataja Uno Tormet
 Pealavameister Heino Lillipuu

Kaiserin von Wien
 aus der Operette Gräfin
MARIZA
 von
EMMERICH KALITA
 Text von
 JULIUS BRAMMER
 und ALFRED GRÜNVALD

W. KARZAG
 MUSIKVERLAG, BÜCHNERVERLAG UND VERTRIEB
 BUDAPEST, HUBERT MARISCHKA-KARZAG
 LEIPZIG, HÖRNERGASSE 111. WWW.VIENNAOPERA.COM

«Krahvinna Mariza» muusikast jõudis kõige varem trükki (1924) Tasziló laul, mis sai populaarseks juba enne esietendust Hubert Marischka esituses (teda kujutataksegi noodi kaanepildil esiplaanil).